

HAVAINNOTAVIA ASIOITA: VUOROVAIKUTUS

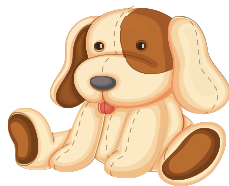
Miten lapsen kanssa toimiessa nämä vuorovaikutuksen vähimmäisvaatimukset toteutuvat?

1 v. Reagoiko lapsi kosketukseesi? Onko hänellä peilaamis- ja matkimishalukkuus?

1,5 v. Seuraako lapsi aikuisen puhetta ja pysyykö lapsi vuorovaikutuksessa kolmen vuoroparin ajan?

2 v. Miten lapsen vastavuoroisuus kehittyy ja kiinnostuuko lapsi enemmän ihmisistä kuin laitteista?

3 v. Miten lapsen sanallinen keskustelukyky ja muut vuorottelutaidot kehittyvät?

PEDAGOGIIKKA: VUOROVAIKUTUS

Oletko läsnä ja puhutko lapsen tasolta?

Keskusteletko lapsen kanssa vastavuoroisesti, vaikka lapsella ei ole kieltä? Havaitsetko puhumattoman lapsen keskustelualoitteet?

Huomaatko, mistä aiheista tai yksityiskohdista lapset ovat kiinnostuneita?

Miten annat lapsille mallin kysyjän, vastaajan ja keskustelijan rooleista?

Hymyiletkö ja käytätkö myönteistä äänensävyä elävöittäen puhettasi myös eleillä ja ilmeillä?

Hyödynnätkö laulamista ja rytmittämistä vuorovaikutuksen keinoina?

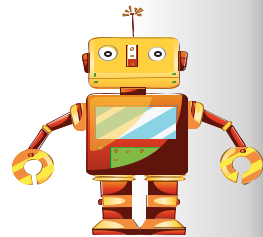
Miten annat lapsille mahdollisuuden tutustua ja jäljitellä arjen toimintoihin liittyvää vuorovaikutusta esim. harjoitella pyytämistä, odottamista, kommentointia tai kieltäytymistä?

Nimeätkö ja sanoitatko lapsille tunteita ja huomioitko myös ikävät tunteet ja tilanteet?

Paljon vuoroparikeskustelua lapsen kanssa.
Reagoi, vahvista ja laajenna lapsen ilmausta
sekä palauta vuoro takaisin lapselle.

Eleet, ilmeet, kehonliikkeet, tukiviittomat ja
kuvat vuorovaikutuksen vahvistajana sekä
mahdollistajana.

Tutkittavia kuvia, valokuvia eri ympäristöissä
esim. vessassa, eteisessä, leikki-tilassa jaetun
vuorovaikutuksen tukena.

ESIMERKIT ERI OPPIMISYMPÄRISTÖISSÄ: VUOROVAIKUTUS

Huomaa ja vastaa lapsen kommunikaatioaloitteisiin
niin sisällä kuin ulkonakin.

Laulatko omalla äänelläsi?

Laulamista ja loruttelua kannattaa tarjota lapsille
ohjatuilla hetkillä sekä myös arjen eri tilanteissa esim.
perushoito- , odottelu-, siirtymä- ja ulkoilutilanteissa.

Keskustellessa anna aikaa lapsen vastauksille sekä
huomioi hänen ei-kielelliset vastauksensa ja
kokonaiskommunikaationsa.

Roolileikeissä lapset voivat kokeilla vuorovaikutuksen
monia tapoja: sanojen ja puheen lisäksi pantomiimia,
ilmeilyä, liikettä ja ääntä.

Riimikissa kikattaa,
runohetkiä pienille

Siinan taikaradio, Vauvan
vaaka, Karvakorvan
laulupurkki, Rytmikylvyn
Pikku-kuplat

Kielinuppu-laulut ja
Laulupiirtäminen

VINKIT: VUOROVAIKUTUS

Ota – anna –perusidea eri leikeissä.

Matkimisleikit: taputukset, tömistelyt ja muu liikkuminen, vilkuttaminen, lentosuukot ja eleet.

Keinuttelut, soutamis-, kukkuu-, ja köröttelyleikit sekä – laulut.

Sormileikit ja satuhieronta.

Lasten leikkilaulut, joissa tehdään asioita piirissä, parin kanssa tai vuorotellen ja toisilta mallia katsoen.

Hoivataan nukkeja, pehmoeläimiä ja tuotetaan itse ”hoivapuhetta” tai ääniä näihin puuhiin liittyen esim. nukutaan AAA-A, syödään nam nam.

Pallon vierittelyt ja auton rullailut lapselta toiselle.

Soittaminen soittimilla ja erilaiset rytmileikit omalla keholla.

Kuva/maisema, johon lapsi omalla vuorollaan laittaa merkinsä, kun hän on paikalla

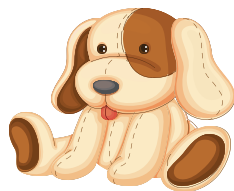
HAVAINNOITAVIA ASIOITA: KUUNTELUVALMIUS

1v. Reagoiko lapsi oman nimen kuultuaan ja suuntaako katseensa puhuvaan aikuiseen?

1,5 v. Noudattaako lapsi kehotuksia ilman visuaalista vihjettä ja seuraako hän katseellaan kirjan lukemista?

2 v. Noudattaako lapsi ohjeita ja löytääkö hän yksityiskohtia kuvista? Jaksaaako hän kuunnella kokonaisen kuvakirjan?

3v. Tunnistaako lapsi erilaisia ääniä? Keskittyykö hän kuunteluun ja noudattaako hän ohjeita? Oppiiko lapsi loruja?

PEDAGOGIIKKA: KUUNTELUVALMIUS

Rauhoitanko lapsen kuunteluympäristön, jotta lapsi pystyy erottamaan ohjauksesta ja muusta puheesta tärkeät elementit?

Osoitatko arvostavasi kuuntelemista tai annat keskittyvän kuuntelemisen mallin lapsille?

Teetkö kuuntelemisesta lasten kannalta mielenkiintoista ja miellyttävää?

Ohjaatko lapsia erilaisten äänien maailmaan?

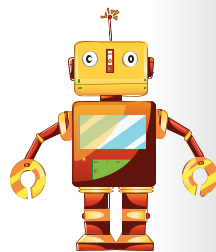
Tarjoatko runsaasti kuuntelemista kehittäviä lukutuokioita pienistä runohetkistä tarinatuokioihin ja satuihin? Tutustutko luettaviin kirjoihin ennalta?

Keskusteletko lasten kanssa siitä, mitä he muistavat luetusta sadusta kuulleensa?

Vähennä hälyä!

Puhu lapsen tasolta ja eloisasti sekä hieman omaa puhenopeutta hidastaen.

Onko meillä viihtyisä lukupaikka? Ovatko kirjat houkuttelevasti esillä? Vaihdammeko kirjoja säännöllisesti? Tutkimmeko kirjoja yhdessä lasten kanssa?

ESIMERKIT ERI OPPIMISYMPÄRISTÖISSÄ: KUUNTELUVALMIUS

Ohjaa lapsia kiinnittämään huomiota erilaisiin ääniin sisällä, pihalla, retkillä ja esim. kirjastoreissulla.

Kuunnelkaa yhdessä eri soittimia, eläinten ääniä, liikennematolla eri kulkuneuvojen ääniä tai kotileikissä eri välineiden aiheuttamia kilahduksia ja suhinoita.

Kuunnelkaa erilaisia sanoja liikuttaessa, puuhattaessa tai odottelutilanteissa; kuinka kissa hii-pii tai hyp-pää, mau-kuu tai mou-ru-aa.

Pienryhmissä toimiminen.

Porrastaminen siirtymissä.

Nimilaulut - ja leikit
esim. Mull on ilo laulaa,
Tossu ja sukka

Patricellin kirjat esim.
Hui, pelottaa/ Omassa
sängyssä tai
Tammimetsän tarinoita-
sarja

Tiitiäisen
runokirja, Pikku
posetiivi, Pupu
tykkää

Peppe,
Kolmikko, Julia
ja Tam tam-kirjat

VINKIT: KUUNTELUVALMIUS

Ohjaa laulut ja lorut omalla äänelläsi. Korosta rytmiä ja sanojen selkeyttä taputtamalla, marssimalla ja keinutteleamalla.

Soittakaa eri soittimilla voimakkuutta ja tempoa vaihdellen ja liikkukaa musiikin mukaan.

Kuunnelkaa eri tunnelmaista musiikkia esim. reippaat rallit, haikeat laulelmat ja tuutu-laulut.

Lukekaa kuva- ja tietokirjoja, keskustelkaa kuvista, vertailkaa ja pyytäkää lasta osoittamaan yksityiskohtia kuvista.

Vertailkaa ja kuunnelkaa erilaisia ääniä.

- Ääniparipurkit ja soittimien äänien tunnistaminen
- Mitä kuuluu, missä ja kuka puhuu/ääntelee-leikit

Anna lapsille pieniä ohjeita: Hae kirja, vie palikka laatikkoon, tuo leikkikaupasta omena ja banaani.

- Jos lapsi tarvitsee kielellisen ohjeen avuksi näyttämistä, huomioi se.

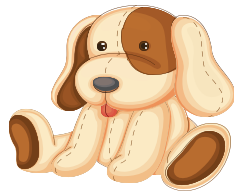
HAVINNOITAVIA ASIOITA: KOMMUNIKOINTI

1v. Käyttääkö lapsi ääntä, kommunikatiivisia eleitä, osoittamista ja kehonkieltä?

1,5v. Lisääntyykö lapsen kommunikaatiohalukkuus ja kokonaisilmaisuntaidot?

2 v. Haluaako lapsi tietää käsitteitä, kysyykö ja kommentoiko asioita? Tuleeko lapsi ymmärretyksi taidoillaan?

3v. Pystyykö lapsi kommunikoimaan puheella tai viittomilla? Saako lapsi ilmaista asiansa ja ymmärtääkö kommunikaatitilanteissa toisia?

PEDAGOGIIKKA: KOMMUNIKOINTI

Huomioitko lapsen kokonaisvaltaisen ilmaisun kommunikaatiossa?

Vastaatko lapsen tekemiin aloitteisiin vaikka hän ei vielä puhu?

- Kommunikaatioaloitteet voivat olla hienovaraisia ilmeitä, eleitä, kehonasentoja tai ääntä.

Rikastatko omaa puhekommunikaatiotasi elein tai tukiviittomin?

Laajennatko lapsen ilmaisua lauseeksi adjektiiveilla tai verbeillä rikastaen?

Sanoitatko omia havaintojasi ja tekemiäsi lapsille?

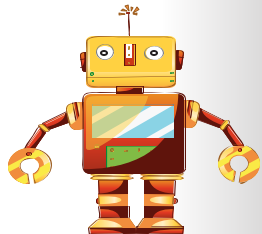
Ihmetteletkö, kuvailenko, kerrotko ja kielellistätkö tunnetiloja ja kokemuksia?

Käytätkö aktiivisesti fraaseja ja kielikuvia niihin sopivissa tilanteissa?

Tunteisiin liittyviä kuvia esim. tunnemittari ja nalle tunnekuvat ovat esillä.

Leikkiympäristöä on kuvitettu esim: leikkien kommunikaatiotaulut, leikkitaulu ja lelulaatikot sekä tukiviittomin varustetut kuvakirjat ja kuvaviuhkat/kaulanauhat.

Ajankohtaisia ja vaihtuvia kuvia ja tukiviittomia on ryhmätiloissa esillä ja niitä käytetään arjen tilanteissa, viikon viittomat.

ESIMERKIT ERI OPPIMISYMPÄRISTÖISSÄ: KOMMUNIKOINTI

Sanoita lapsen toimintaa ja omia tekemisiä aina sopivissa tilanteissa, huomioiden hoitotoimet, leikit ja ohjatut hetket.

Mallinna lapsille kokonaisilmaisua. Lisää tukiviittomia, kun kiität, kysyt, ohjaat, pyydät taikka luet kirjoja.

Huomaa lapsen kiinnostuksen kohteet ja kommunikaatioaloitteet. Laajenna ne keskusteluiksi sekä tuo ne osaksi oppimisympäristöä.

Ryhmän tiloissa on visuaalista ilmettä esim. iloisia ja innostavia kuvia ja tauluja yhteisen keskustelun tueksi.

Kuvitetut laulut ovat esillä ryhmätiloissa.

Kuvia on esillä ryhmän eri tiloissa ja niistä keskustellaan esim. WC, ruokailutila, lepohuone.

Tervehdyslauluja:
kiva kun oot
täällä...

Itse tehdyt
nukketeatterihahmot
esim. keppieläimet

Dadda ja ystävät, Mitä Bobbon
laukusta löytyy ja muut kirjat,
mielellään myös tukiviittomin
varustettuna.

VINKIT: KOMMUNIKOINTI

Hyödynnetään luonnolliset tilanteet tervehdysten ja muiden fraasien harjoitteluun sekä keksitään niitä vahvistavia leikkejä.

Tervehdys-laulut, sormileikki: "Mitä sulle kuuluu? Onko koira kotona? Harakka huttua keittää"

Roolihahmot "juttelevat".

Nukketeatteri ja muut dialogit.

Roolileikit; kotileikki, kahvila, kauppa, kampaaja ja autokorjaamo.

Keskusteleva lukeminen; pysähdytään joidenkin kiinnostavien kuvien ja tapahtumien ääreen ja käydään yhdessä läpi mitä hahmot keskustelevat sekä houkutellaan lapsen omaa kommentointia ja mielipiteitä tapahtumista.

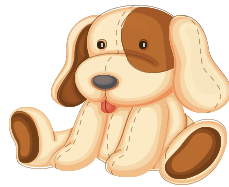
HAVAINNOITAVIA ASIOITA ÄÄNENKÄYTÖSSÄ

1v. Ääntelee否 lapsi tahdonvaraisesti, monipuolisesti ja matkiiko hän?

1,5v. Matkiiko lapsi ääniä monipuolisesti ja kokeileeko hän lauluja ja loruja?

2v. Tuottaako lapsi erilaisia sanoja, matkiiko loruja, lauluja ja äänellisiä nyansseja?

3v. Onko lapsen puheääni ja puheentuotto sujuvaa ja ponnistamatonta? Huomaa käheys, kuiskailu ja huutaminen.

PEDAGOGIIKKA: ÄÄNENKÄYTTÖ

Millaisella äänellä juttelet lapsille?

Pitkäkestoinen voimakas ja puristeinen äänenkäyttö väsyttää.

Rauhallinen, vivahteikas ja hyvin tauotettu puhe luo hyvän ääniympäristön ja –mallin lapsille.

Onko käyttämäsi äänensävy suhteessa tarvittavan viestin ilmaisemiseen?

Onko ilmaisusi jutustelua, tiedon välittämistä, ohjeistamista, rauhoittamista, innostamista vai kannustamista?

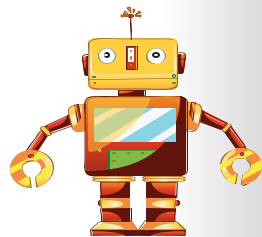
Miten paljon käytät omaa ääntäsi lapsille laulamissa ja loruilussa?

Kannustatko lapsia tutustumaan omaan ääneensä ja erilaisten äänien kokeilemiseen?

Kaikkien ääni on tärkeä ja saa kuulua puhuessa, laulaessa tai vaikka itkiessä sekä tarkoituksella ääniä matkittaessa.

Eri tilanteisiin sopivat erilaiset äänenkäyttötavat: jutustelu, hassuttelu, hoivapuhe, kertominen, informaatio puhe, rajoittava puhe.

Kokeillaan lasten kanssa monipuolisesti erilaisia omia ääniä ja äänen tuottotapoja sekä äänien matkimista esim. keskustellaan, huhuillaan, kuiskataan ja lauletaan täysin palkein. Joskus sihistään käärmeenä tai mylvittään leijonana.

ESIMERKIT ERI OPPIMISYMPÄRISTÖISSÄ: ÄÄNENKÄYTTÖ

Hiljaiset tilanteet edellyttävät rauhallista, lämmintä äänenkäyttöä.

Ohjaustilanteet edellyttävät selkeää, tauotettua ja painotettua puhetta.

Rajoja asetettaessa ja hätätilanteissa voimistetaan ääntä, mutta ei nosteta äänen korkeutta.

Tehokas huutoääni on tarpeen joskus ulkona liikuttaessa.

Tilannekohtaiset vaihtelut ilmaisussa kannattaa tehostaa äänenkäytön avulla: kuiskaa, lohduta tai kerro ja selitä selkeästi artikuloiden.

Myös myhäilylle, hyräilylle, rallattelulle on paikkansa.

Kuunnellaan ja matkitaan
esim. ihmisääniä, eläinääniä,
ympäristöä ja kulkuneuvoja.

Kaikki ihanat
lastenlaulut omalla
äänellä laulettuna.

Kuinka puhuva satuhahmot;
keijut, peikot, tontut ja muut?

Piippolan vaarilla
oli talo hiiala,
hiiala hei!

VINKIT: ÄÄNENKÄYTTÖ

Lastenlaulut ja lorut omalla äänellä kannustavat myös lapsia kokeilemaan laulamista.

Musiikin soittaminen vain laitteilta saattaa passivoida lapsen ja estää oman lauluäänen löytymisen.

Tunnustellaan missä ja miltä erilaiset omat äänet tuntuvat: esim.YHYYY, HIIHIHI, HOHOIJAA.

Miten eläimet ammuvat, määkivät, sihisevät, röhkivät, kukkuvat tai kiekuvat?

Kokeillaan äänen korkeuden ja volyymin vaihtelua, tempoa ja erilaisia rytmejä lauluissa, loruissa ja vaikka roolihahmojen fraaseissa.

Satujen mukana tutustutaan erilaisiin "äänimaisemiin".

Kun laulat lapselle omalla äänelläsi, voit laulaessasi huomioida hitaamman tempon, selkeät suun liikkeet ja sanat. Tarvittaessa voit toistaa ja pysähtyä. Se mahdollistaa lapsen osallistumisen.

HAVAINNOITAVIA ASIOITA: SANAVARASTO

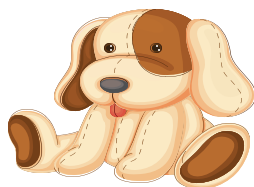
Tunnistatko lapsen sanavaraston kehityksen, laadullisesti ja määrällisesti?

1-vuotias lapsi tavoittelee sanoja tai sanahahmoja ja oivaltaa, että sana on esineen symboli. (symbolifunktio)

1,5 vuotiaan lapsen sanavarasto voi olla jo vähintään 50 sanaa.

2-vuotias lapsi nimeää asioita jo itsenäisesti ja kokeilee uusia sanoja toistamalla. Sanavarasto on noin 200 sanaa.

3-vuotiaan lapsen sanavaraston kasvu on nopeaa lisääntyen sanavarastopyrähdyksessä jopa 10 sanaa päivässä. Lapsella on passiivista käsitteenhallintaa. Hän tietää enemmän merkityksiä kuin vielä itse sanomalla tuottaa.

PEDAGOGIIKKA: SANAVARASTO

Huomaatko, miten pieni lapsi siirtyy ensisanojen käytöstä nimeämiseen? Miten innostat nimeämisen kehitystä?

Käytätkö omassa puheessasi sisältösanoja ja kytket puhetta toimintaan kuten käsillä oleviin esineisiin tai esim. kirjojen kuviin?

Laajennatko lapsen substantiivi-voittoista ilmaisuja muilla sanaluokilla, kuten verbeillä ja adjektiiveilla?

Mallinnatko lapsille vivahteikasta ilmaisuja ja monipuolista sanastoa sekä hyödynnät eleilmaisua, kuvia ja tukiviittomia?

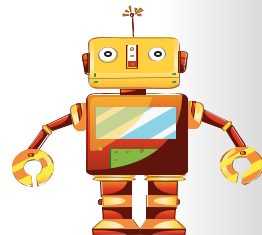
Tiedätkö, että tukiviittomat helpottavat sanan muistamista, avaavat merkitystä, rytmittävät sanan rakennetta ja antavat lapselle aikaa sanan omaksumiseen?

Puhutko lapsen tasolta, jolloin lapsi näkee kasvosi ja suusi liikkeit?

Huomataan ympäröivä sanojen maailma siellä tilassa missä kulloinkin ollaan ja toimitaan, nähdään, kuullaan ja koetaan asioita. Sanasto kasvaa tutusta vieraampaan.

Uusia sanojen maailmoita lasten kokemuspiiriin saadaan lukemalla kirjoja ja rakentamalla leikkiympäristöjä. Toistamalla toimintoja sanoista tulee tuttuja.

Sanat opitaan parhaiten, kun ne liittyvät tunteeseen ja toimintaan tai kehoon ja liikkeeseen. Monikanavaisuus auttaa lasta niin hahmottamaan kuin muistamaan ja omaksumaan sanastoa.

ESIMERKIT ERI OPPIMISYMPÄRISTÖISSÄ: SANAVARASTO

On tärkeää käyttää asioiden oikeita nimiä.

Ei kannata käyttää "TÄMÄ TÄHÄN, SE SINNE" – ohjausta, vaan: "Nyt tämä punainen auto ajaa talliin ja se sininen auto jää parkkipaikalle."

Ympäristön asioita kannattaa nimetä ja iloita uusista havainnoista ja niihin liittyvistä sanoista.

Ajankohtaiset aiheet ja tapahtumat houkuttavat ottamaan käyttöön uusia sanoja.

Innostavia "sanojen löytöretkiä" tai "adjektiivien aarrearkkuja" ja "teemapusseja" esim. loruista, lauluista ja niihin sopivista leluista voi sijoittaa kaikkiin päivän puuhiin

Kirjoja, loruja ja lauluja tarjotaan kaikille lapsille.

Uudet kokemukset vaativat koko ajan uutta sanastoa kuvaamaan lapsen havaintoja, tekemisiä ja tunteita.

Aikuinen kuvailee esinettä ja
lapset arvaavat, mikä on
kyseessä

KIM-leikki. Nimetään esineet
joka kierroksella. Toistaminen on
tärkeää!

Osittain näkyvien
kuvien tunnistaminen.
(Mistä hoksasit)

Verbisanaston haltuunotto:
Mitä KISSA osaa? Mitä AUTO
tekee?

Omat tekemiset
KAPTEENI KÄSKEE
leikin tapaan.

VINKIT: SANAVARASTO

Päivittäinen "ympäristön tarkistus" –retki/polku,
jossa tutut paikat, huoneet, kalusteet, lelut, kasvit,
koneet tms. nimetään.

Huomataan ja ihmetellään yhdessä lasten
"löytämiä" uusia sanoja.

Kuvaillaan esim. Ikkunasta näkyvää maisemaa,
pihan tapahtumia ja tuttujen kirjojen asioita.

Laitetaan kauniiseen kangaspussiin tai koppaan
päivän teemoihin liittyviä leluja tai kuvia ja
nimetään niitä vuorotellen esiin nostettuina.

Muistetaan myös kuvailevat sanat.

Kirjaa luettaessa avataan lapsille vieraat käistteet ja
sanat.

HUOM! Itse laulaen lapsi ottaa sanastoa "omaan
suuhunsa!"

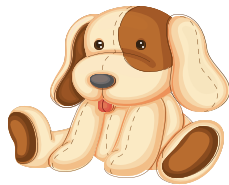
HAVAINNOITAVIA ASIOITA: ILMAISU

Miten lapsi ilmaisee? Huomioi kokonaisilmaisu, kehonkieli ja ymmärretyksi tuleminen.

1,5- vuotiaalla lapsella voi olla jo lausepuheen alkua hänen tuottaessaan 2 sanaa peräkkäin.

2-vuotiaan lapsen lausepuhe vahvistuu ja lapsi ilmaisee jo itseänsä puheella. Huomioi änkytys ja puheen pelko.

3-vuotiaan lapsen sanasto riittää lausepuheeseen ja kertomiseen. Äänteistön hallinnassa äännevirheet ja –puutokset vielä mahdollisia ja sallittuja.

PEDAGOGIIKKA: ILMAISU

Lausepuheen oppimisessa keskeistä on asiakokonaisuuden hahmottaminen ja lapsen kielellisen muistin kapasiteetin kasvu.

Kuinka itse mallinnat kokonaisten lauseiden käyttöä?

Mitä pienempi lapsi, sitä ytimekkäämpiä ja selkeämpiä lauseita on hyvä käyttää.

Puhumattoman lapsen kokonaisilmaisua ja elekieltä kannattaa tulkita lauseiksi ja peilata hänelle lausepuheella.

Miten autat lasta erottamaan asiat toisistaan? Aikuisen puheessa tauot ovat lapselle tärkeitä ymmärtämisen mahdollistajia.

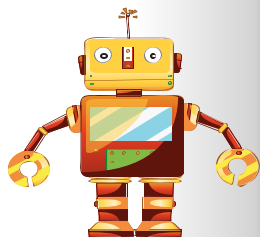
Millainen oma puhenopeutesi tai kirjan lukemisvauhtisi on, muistatko taukojen, äänenpainojen, äänenvoimakkuuden muutosten avulla korostaa asiakokonaisuuksia ja merkityksiä?

Rauhoita oppimisympäristön äänimaailma, ennakoi ja valmistele siirtymät selkeällä ohjeistamisella ja sanoita siirtymätilannetta lapsille.

Huomioi ne päivän hetket, jolloin voit pysähtyä kuuntelemaan lasta, sanoita lapsen aloitteita ja tekemisiä asiayhteyteen liittyvällä puheella.

Sanoita omaa toimintaasi ja käytä tilanteisiin sopivaa kuvatukea, tukiviittomia, lauluja ja loruja sekä kirjoja.

Muista satujen ja kuvakirjojen merkitys!

ESIMERKIT ERI OPPIMISYMPÄRISTÖISSÄ: ILMAISU

Arjen toiminnoissa ja ohjatuissa tilanteissa käytetään lapsen kehityksen mukaista lausepuhetta.

Ihan pienillä vältetään sivulauseita ja lauserakenteita.

Lapsen sanahahmoja laajennetaan kokonaisiksi lauseiksi asiayhteyttä korostavilla verbeillä ja adjektiiveilla.

Aikuisten kannattaa yrittää ymmärtää lapsen puutteellistakin ilmaisua ja muotoilla se ymmärtävään muotoon.

Aika, rauha ja malttaminen ovat tärkeitä puheessaan takertelevan tai ponnistelevan lapsen kanssa.

Hätäisen ja vuolaan lapsen kanssa aikuisen on hyvä hidastaa ja rauhoittaa omaa ilmaisuaan sekä peilata lapsen tuotosta.

Leikkien ja puuhien lomassa mallinnetaan keskustelutaitoja ja monipuolisia lauserakenteita; jutustelua, kysymistä, pohdiskelua, vastaamista ja kieltolauseita.

Kaikuleikki: Lapsi toistaa
HUHUU; MITÄ
KUULUU...., KUKKUU,
KUKA HYPPÄÄ jne.

Hypitään ruutuja tai kepiltä
toiselle sanamäärän
mukaan: MUSTA-KISSA-
KIIPESI-PUUHUN (4 ruutua)

Leikitään hauskoissa
rooleissa TIEDUSTELIJAA,
TOIMITTAJAA, KAUPANTÄTIÄ,
SATUHAHMOJA

Lapsi täydentää lausetta:
KISSA KIIPEÄÄ ____.
KOIRA SYÖ ____.

VINKIT: ILMAISU

Luetaan säännöllisesti kirjoja ja keskustellaan
kirjaan liittyvistä asioista.

Muistetaan lorut kaikissa arjen toiminnoissa ja
usein "muuten vaan huvikseen", sillä niiden avulla
harjaantuu lapsen kielellinen muisti!

Kerrotaan, kuvaillaan ja ohjeistetaan laulamalla.

Sijoitetaan kysymyssanoja leikkeihin: MITÄ kuuluu,
MIKÄ on kädessä, KUKA tulee, MISSÄ on kivi,
MINNE auto menee?

Harjoitellaan fraaseja ja tervehdyksiä. Helpottaa
arkaa puhujaa, kun ei tarvitse tuottaa omana
itsenään.

Eri kielikulttuureista tulevat lapset saavat harjoitella
fraaseja ja tervehdyksiä myös omalla kielellään ja
opettaa niitä ryhmälle.

HAVAINNOITAVIA ASIOITA: LEIKKI

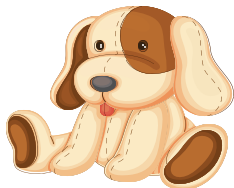
Miten tunnistat pienen lapsen kielellisten valmiuksien kehittymisen ja varhaisten leikkitaitojen välisen yhteyden?

1v. Symbolinen leikki kehittyy: lapsi leikkii ja tutkii esineitä.

1,5v. Leikkikalujen ja esineiden asianmukainen käyttö, hoivaleikit.

2v. Symbolinen leikki vahvistuu ja lapsi jäljittelee aikuisen toimintaa. Puhe mukana leikissä.

3v. Sisäisen kielen jäsentyminen leikissä. Roolileikit, yhteisleikit ja sääntöjen ymmärtäminen alkavat kehittyä.

PEDAGOGIIKKA: LEIKKI

Lapsi saa leikkiessään kokeilla ja harjaantuu kaikilla seuraavilla alueilla:
ääntely, symbolifunktion herääminen, puheen ymmärtäminen, ohjeen mukaan toimiminen, sanaston karttuminen, lausepuhe, äänteistön kehitys, sisäinen kieli, itsensä ilmaiseminen, sosiaaliset taidot, luovuus ja ajattelu.

Millä tavoin tuet leikkitoimintojen oppimista eri kehitysvaiheissa?

Näetkö esineiden käsittelytaitojen liittyvän lasten kehittyvään nimeämiseen ja sanaston oppimiseen?

Mallinnatko esineiden adekvaattia käsittelyä samalla sanoittaen omaa toimintaasi?

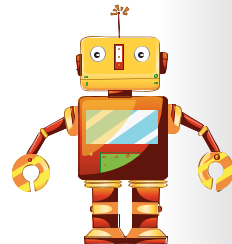
Onko sinulla tapana jutellen auttaa leikin suunnittelussa ja sanoittaa leikin kulkua tai lasten toimintoja leikin aikana?

Huomaatko miten lapset ilmaisevat kokemuksiaan, havaintojaan ja tunteitaan leikissä?

Luodaan monipuoliset leikkiympäristöt ja järjestetään välineet lasta kiinnostaviksi, tutkimaan ja kielen käyttöä houkutteleviksi kokonaisuuksiksi.

Mahdollistetaan perusleikkien toistuminen usein, jolloin myös leikkiin liittyvä sanasto tulee tutuksi. Koti-, hoiva-, eläin-, liikenne-, lastausleikit yms.

Sanoitetaan mahdollisuuksien mukaan myös lasten spontaaneja leikkejä ja leikitään malliksi niillä tavaroilla, mitä sopivasti käsillä myös ulkona.

ESIMERKIT ERI OPPIMISYMPÄRISTÖISSÄ: LEIKKI

Toiminnan mallintaminen ja kielellistäminen kannattaa aina, kun lapsi on leikitavaroista kiinnostunut.

Nimeämisen ja toimintojen kuvaamisen harjoitusta mahdollistavat kaikenlaiset arjen puuhut kaikissa toimintaympäristöissä.

Leikin sisältöjä lähdetään monipuolistamaan lasta itseään lähellä olevista käsitteistä; oma keho, lähi-ihmiset, ruoka, vaatteet, lelut jne.

Monipuolisesti vaihtuvat leikit mahdollistavat parhaiten opitun sanaston käytön; hoivaleikit, pakkaaminen-purkaminen, kokkaus, rakentaminen, laulu- ja liikuntaleikit, sormileikit ja lorut, ulkoleikit.

Mahdollistetaan taaperoleikeissä ystävyyssuhteiden syntyminen ja niissä tapahtuva vuorovaikutus.

Varhaisen vaiheen esinekeskeiset leikit muuttuvat vähitellen sosiaalisemmiksi, jolloin 3v. alkavat toimia paremmin myös yhdessä ja tällöin kommunikatiivinen kielen hallinta on entistä tärkeämpää.

Aikuisten toimintoja matkivat leikit: ajaa autoa, lukee lehtiä, kampa hiuksia, kattaa pöytää jne.

Muovailu, taikahiekka, askartelut

Roolivaatteet lasten käytössä

VINKIT: LEIKKI

Ota-anna- ja vuorotteluleikit esineillä ja peleissä (palapelit, kuvalotot, muistipelit).

Ohjeen mukaan tavaroiden noutaminen, etsiminen, piilosta löytäminen. "Pikkuapulaisena" asioiden tekeminen kielellisen ohjeen mukaan.

Ryhmässä vuoron odottaminen ja oikeaan toimintaan ryhtyminen, jumppaliikkeiden tekeminen.

Äänileikit, eläinten ja koneitten "näyttelemine", laululeikit, lorut kehollisuus huomioiden.

Kun ollaan ulkona:

Hiekkalaatikkolla liikenneleikit, eläinleikit ja leipomoleikit, ja niiden äänimaailmat. Keinuessa liikkeen ja rytmin sanoittaminen, loruttelu. Vuodenajat huomioiden eri materiaaleihin tutustumista ja niiden sanoittamista. Lumi, hiekka, kivet, lehdet, kukat, nurmi, purot jne.

Käsillä tekemisen myötä hienomotoristen taitojen eriytyminen tukee myös puhemotoriikkaa.

Roolihahmojen "nahkoihin" asettuminen ja tunnelmaisuus. Eläydytään yhdessä satuhahmoihin tai eläinhahmoihin sekä kokeillaan niiden liikkumistapoja, ääntelyä ja toimintaa.

HAVAINNOITAVIA ASIOITA: SYÖMINEN JA SUUN MOTORISET VALMIUDET

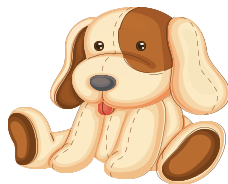
Seuraatko ja kiinnitätkö huomiota, miten lapsi suoriutuu ruokailusta?

1v. Juo kupista, imee pillillä, pureskelee sormipaloja. Tyhjentää lusikan huulilla ja sulkee suun niellessään.

1,5v. Pureskelu ja nieleminen sujuu helposti. Käsittelee ”sattumat.” Liikuttelee kieltä mallin mukaan. Syö lusikalla.

2v. Pureskelu ja suun sulkua ja nieleminen vaivatonta. Ei kuolaa. Lärpätys ja nuoleminen kielellä onnistuu.

3v. Kielen toiminnat eriytyvät ja suun motorinen toiminta vaivatonta. Itsenäinen syöminen onnistuu.

PEDAGOGIIKKA: SYÖMINEN JA SUUN MOTORISET VALMIUDET

Huolehditko ruokailutilan ja –tilanteen ilmapiiristä niin, että se takaa lapsille mahdollisuuden keskittyä ja harjoitella tarvittavia taitoja?

Onko tapanasi mallintaa ja sanoittaa ruokailuun liittyviä eri toimintoja; kupista juomista, lusikan käyttöä, pureskelua tai rauhallista suun sulkemista niellessä?

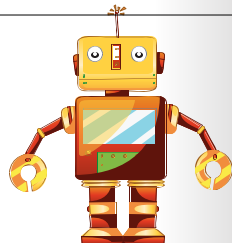
Huomaatko kannustaa lapsia uusien kehittyvien taitojen hallintaan lähikehityksen vyöhykkeellä tarjoamalla pureskelun haasteita tai uusia makuja ja välttämällä liiallista ruuan soseuttamista, nokkamukia tai muita helponnuksia?

Tunnistatko syömiseen liittyviä suun motorisia taitoja, joiden harjoittelusta on hyötyä myös lapsen puhemotoriikan eriytymisessä? Toimiiko nenähengitys vai pitääkö lapsi suuta auki levossakin?

Ruokapöydässä ja ruokailutilanteessa pyritään iänmukaiseen toimintaan: kupista juomiseen, lusikan tyhjentämiseen, vaivattomaan pureskeluun ja nielemiseen sekä makuihin tutustumiseen.

Välipaloilla herkuteltaessa haastetaan eriytyneempää suunmotoriikkaa: kielen käyttöä hampaiden ja suunpielten nuolemiseen, huulten tietoista sulkemista ja makujen tunnustelemista, haukkaamista, taiturimaista lusikan tyhjennystä.

Leikkitilanteissa kokeillaan tietoista suun seutuun tutustumista: puhalletaan saippuakuplia, katsellaan peilistä hassuja ilmeitä ja kielitemppuja, lallatellaan ja pöristellään leikkiin kuuluvia ääniä. Onhan ryhmässäsi lapsen korkeudella olevia peilejä.

ESIMERKIT ERI OPIIMISYMPÄRISTÖISSÄ: SYÖMINEN JA SUUN MOTORISET VALMIUDET

Syömistoimintojen tukeminen on tärkeää kaikilla ruokailukerroilla, mutta erityisesti haasteellisia asioita kannattaa harjoitella välipaloilla tai kun ruoka on lapselle hyvin mieluista.

Oikean syömisensä lisäksi haukkaamista, mutustelemista, pureskelua, nuolemista ym suun toimintoja voidaan harjoitella ”leikisti” kotileikin, eläinleikkien tai kahvilaleikin yhteydessä.

Nenähengityksen vahvistamiseen ”aromien” tuoksuttelu sisällä ja luonnon haistelu ulkona/rekillä ovat luontevia tilanteita.

Suun ja kasvojen alueen toimintoihin kannattaa myös tutustua peilin ääressä, esim. peseytymis- ja pukemistilanteissa ”ilmeilemällä” tai jumppaamalla mallin mukaan.

Mitä parempi tietoisuus ja tuntuma lapsella on omasta suusysteeminsä toiminnasta, sitä paremmat mahdollisuudet tahdonvaraisten artikulaatiomallien oppimiseen.

Niistä oikein!

Haistele, nuuski, nuuskuta nenällä.
Porisuta, puhalla, puuskuta suulla.

Maista, maiskuta, mussuta huulilla.
Haukkaa, rouskuta, jauha ja järsi
hampailla.
Lipaise, nuole, poimi ja putsaa
kielellä.

Hörppää, juo kupista, tyhjennä
lusikka huolella, sulje suu ja
nielaise rauhassa.
Ryhdikäs ruokailija nielee nätisti.

Vuorohengityksen vahvistaminen:
Pata porisemaan - puhalletaan pillillä
poreita vesilasiin. Saippuakuplat.
Höyhenet ja muut kevyet puhaltamalla
leijaillemaan.

VINKIT: SYÖMINEN

Nenähengityksen vahvistaminen:

Etsiväkoira nuuskii johtolankoja, hiiri etsii juustoa ja
kettu jäniksen jälkiä. Miltä tänään tuoksuu?
Hajupurkit tai maustepussien tuoksuttelu:
kardemumma, vanilja, kaneli, valkosipuli tms.

Syömistoiminnot:

Kahvikestit -leikki; puhalletaan, maistetaan,
hörpätään ja ryystetään liioitellen, hauskoja ääniä
kuulostellen. Nautitaan leikkikahvi sopivasti kuppia
kallistamalla. Haukataan leikkipullaa, mutustetaan,
makustellaan, jauhetaan hampailla maukkaaksi
todettua herkkua. Nakerretaan ja rouskutetaan
leikkipipareita. Nuollaan leikkittötteröä pitkällä
kielellä, ja lopuksi omat suupielet.
Ravintola-leikki; leikkiateriaalla ”ravintolassa” avataan
suu kunnolla haukkaamista varten, suljetaan huulet
ja pureskellaan leukojen pyörivällä liikkeellä, ja
lopuksi nielaistaan rauhassa suu suljettuna. Jutellaan
ihanista herkuista käyttäen positiivisia adjektiiveja,
kuvaavia verbejä ja hyväksyvää asennetta.

Oikeassa ruokapöydässä: AIKUISEN MALLI,
RUOKARAUHA, KANNUSTUS KOKEILEMISEEN, EI
PAKOTTAMISTA MISSÄÄN MUODOSSA!

Kuvia herkullisista ruuista, marjoista, kasviksista ja
tukiviittomat mukaan.

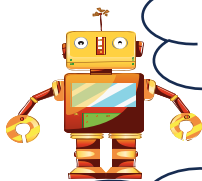
Ruokaan tutustumista ja ruokailupulmien käsittelyä
kirjojen avulla.

Pelle, peikko,
jätti vai
mörkölli?

tipun nokka,
possun kärsä vai t-
rexin hampaat?

heppaleikit: kavioiden
klopsuttelu, pärskyntä
ja höristely

kuka rouskuttaa,
nakertaa, märehitii
tai jauhaa?

VINKIT: SUUJUMPPA

Naamailu-naamiaiset, suun ammotus, alaleuan aktivointi, pulloposket ja poksaus, possun kärsä, tipun nokka, torven soitto ja eläinäänet.

Naamailu-naamiaiset: ilmeillään kasvolihaksia ja kieltä liioitellen käyttämällä, matkitaan vaikka satuhahmoja tai örkkejä.

Suun ammotus: liioiteltu iso haukotus, OHO-ihmetys, AHAA-oivallus, HAHA-jättiläisen nauru.

Alaleuan aktivointi JEEJEE-jutuilla, noidan väkäleualla, T-Rexin hampailla.

Pullistetaan posket täyteen ilmaa ja poksauteaan ilma ulos kevyesti sormilla poskista painamalla.

Possun kärsä ja tipunnokka: työnnetään huulet tötterölle eteen ja matkitaan possua NÖF NÖF NÖF. Imaistaan posket sisään päin huulien muodostaessa tipun nokan.

Torven soitto: huulet pitkälle tötterölle ja töräyttely vessapaperihylsyyn TYYTTYYT, TÖTTÖRÖÖ

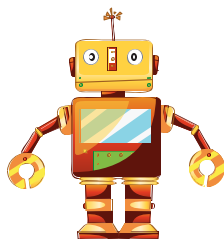
Hevonen syö, rouskuttaa ja jauhaa heinää tyytyväisenä hörähdellen ja hirnähdellen.

Kielimaton rullailu ja
pudistelu

Sammakko pyydystää karpäsen
nenän päästä

Kissan kieli latkii ja
lipoo

Lallallaa ja lullulluu puhtaat
hampaat raikas suu

VINKIT: KIELIJUMPPA

Lärpättely, rullailu, kurkottelu, kouru- ja kuppimuotojen tavoittelu, suun puhdistaminen omalla kielellä, purskuttelu, klopsuttelu, lallattelu.

Lärpättely suusta ulos sekä suun sisällä pysyen.

Rullailu: kieli kaksin kerroin rullalle hampaiden väliin.

Kurkottelu: kielenkärjen ulottaminen kohti nenää, ylähuulelle tai ylähampaisiin.

Kielen laitojen aktivointi: kouru- tai kuppimuodon tavoittelu.

Maistelua suupielistä: kieli suupielestä toiseen.

Purskutellaan vettä ja puhdistetaan kielellä hampaita.

Hevosien kavioiden klopsuttelu.

Laulujen lallattelu: suu avoinna ja kielen liike ylös-alas näkyväksi.